

Nr 147

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, m. m.; givna Stockholms slott den 22 mars 1957.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Bernhard Näsgård

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en höjning av maximum för det statliga pristillägget för hampfiber av 1956 och senare års skördar från 75 till 90 öre för kilogram spinnbar vara. Dessutom lämnas förslag till statliga stödåtgärder åt odlingen av oljelin, spånadslin och hampa under regleringsåret 1957/58. Vidare föreslås, att till viss personal vid de numera nedlagda linberedningsverken i Växjö och Mellansel skall utbetalas vissa gratifikationer till ett sammanlagt belopp av högst 283 000 kronor ur anslaget till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Importskyddet för konstister m. m. föreslås skola anordnas på samma sätt som skett beträffande margarin.

I anledning av en av skördeskadeutredningen gjord framställning föreslås att riksdagen skall lämna utan erinran, att av anslaget till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett belopp av 500 000 kronor ställes till statistiska centralbyråns förfogande för en utvidgning av den objektiva skördeuppskattningen år 1957.

Utdrag ur protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22 mars 1957.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, PERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, NÄSGÅRD, KLING, ELIASSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Näsgård, fråga om vissa prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, m. m. samt anför därvid.

Inledning

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln föreslagit riksdagen att till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 168 000 000 kronor.

I skrivelse den 12 februari 1957 har statens jordbruksnämnd framlagt förslag till garantipris för oljelinfrö och spånadslinfrö samt till riktpreis för linhalm. Vidare har jordbruksnämnden i skrivelse den 29 januari 1957, vilken inkommit till jordbruksdepartementet den 25 februari 1957, gjort framställning i fråga om riktpreis för hamphalm av 1957 års skörd samt i fråga om höjning av det maximala statliga pristillägget för hampfiber av 1956, 1957 och senare års skördar.

Därjämte föreligger en av arbetsmarknadsstyrelsen på Kungl. Maj:ts uppdrag verkställd utredning — dagtecknad den 19 februari 1957 — rörande stödåtgärder för personalen vid de nedlagda linberedningsverken i Växjö och Mellansel. Styrelsen — som i ärendet samrått med statens jordbruksnämnd — har tillika överlämnat ett av nämnden den 12 februari 1957 avgivet yttrande. Över arbetsmarknadsstyrelsens utredning har statskontoret den 5 mars 1957 avgivit remissutlåtande. Vidare har Sveriges arbetsledareförbund, Svenska industrijänstemannaförbundet och Svenska textilarbetsledareförbundet i skrift den 12 mars 1957 framfört vissa synpunkter i frågan om stödåtgärder åt nyssnämnda personal.

Jordbruksnämnden har vidare i utlåtande den 1 november 1956 över 1952 års tulltaxekommittés betänkande angående tulltaxa framlagt vissa förslag på jordbruksprisregleringens område, berörande bl. a. konstister och annat berett ätbart fett (stat. nr 275—276).

Vidare torde i detta sammanhang få anmälas en framställning den 14 februari 1957 av skördeuskadeutredningen om medel för att möjliggöra en utvidgad objektiv skördeuppskattning. Till nämnda framställning har fogats ett av statistiska centralbyrån avgivet yttrande i ärendet.

Jag övergår nu att närmare behandla nyssnämnda framställningar och förslag.

Stödet åt odlingen av olje- och spånadslin

I 1957 års statsverksproposition (IX ht, p. 108, s. 307) har föreslagits bl. a., att ett belopp av 4 000 000 kronor av behållningen i statens jordbruksnämnds clearingkassa för fettvaror skall ställas till jordbruksnämndens förfogande för att användas till stöd för en av beredskapsskäl motiverad fortsatt odling av oljelin samt till stöd åt spånadslinodlingen genom omhändertagande och avyttring av oljefrö från dessa odlingar.

Jordbruksnämnden meddelar i sin omförmälda skrivelse den 12 februari 1957, att nämnden upptagit förhandlingar med Sveriges oljeväxtodlares centralförening angående garantipriset på oljelinfrö av 1957 års odling. Vidare har nämnden fört förhandlingar med Riksförbundet Lin och hampa angående fastställande av garantipris på spånadslinfrö samt s. k. riktpreis för linhalm av 1957 års odling.

Vad först angår garantipriset på o l j e l i n f r ö anför jordbruksnämnden i huvudsak följande.

Från centralföreningens sida har framhållits, att garantipriset för 1956 års odling — 75 öre för kilogram frö med 18 procent vattenhalt och 96 procent renhet — bör höjas, om man från statsmakternas sida under år 1957 vill upprätthålla odlingen av oljelin i samma omfattning som under år 1956. Sistnämnda år odlades oljelinfrö på ca 1 200 hektar med en skörd av omkring 1 500 ton, uttryckt i torkad vara med 7,5 procent vattenhalt. Detta innebar en väsentlig ökning av odlingen i förhållande till närmast föregående år, då oljelinfrö odlades på allenast 450 hektar. Enligt centralföreningens uppfattning berodde emellertid denna ökning icke endast på att garantipriset höjdes från 67 öre år 1955 till 75 öre år 1956 utan fastmer på den stora utvintringen 1955/56 av höstsådda oljeväxter. Odlarrepresentanterna ansåg därför, att ett garantipris år 1957 av 75 öre vid en normal utvintring av höstsådda oljeväxter skulle komma att ge en mindre oljelinodling än år 1956.

Under år 1956 har det internationella priset på oljelinfrö och linolja varit förhållandevis högt, varför de av staten täckta förlusterna på odlingen detta år blivit relativt små. På senare tid har emellertid skett en sänkning av det internationella priset. Allt tyder på att priserna på detta område även fortsättningsvis kommer att sjunka. Enligt föreliggande rapporter har nämligen exportöverskottet av linfrö i såväl Canada som Argentina ökat högst väsentligt. Även i Uruguay beräknas exportöverskottet i år bli större än föregående år. Redan vid oförändrat garantipris måste man därför räkna med större förlust för kilogram räknat på innevarande års skörd än som uppstått på 1956 års skörd.

Med hänsyn till nu anförda omständigheter och i betraktande av det begränsade belopp, som föreslagits skola ställas till förfogande för denna form

av stöd åt linodlingen, har jordbruksnämnden ansett, att garantipriset för oljelinfrö av 1957 års odling icke bör sättas högre än föregående år — 75 öre för kilogram för vara med 18 procent vattenhalt och 96 procent renhet — oaktat en sådan prissättning kan komma att medföra en viss minskning av odlingens omfattning. Jordbruksnämnden upplyser, att odlarrepresentanterna förklarar sig införstådda med detta ståndpunktstagande från nämndens sida.

Vad härefter angår stödet åt spånadslinodlingen erinrar jordbruksnämnden om att nämnden i sina anslagsäskanden för budgetåret 1957/58 beräknat medelsbehovet för statliga pristillägg för linfiber till 1 218 750 kronor. Beräkningen grundades på förutsättningen att den pristilläggsberättigade kvantiteten linfiber fortfarande skulle utgöra 1 625 ton och att pristillägg skulle utgå med det av riksdagen fastställda maximibeloppet 75 öre för kilogram stödberättigad fiber. Kvantiteten motsvarade det tidigare underlaget för beredningsverken i Laholm, Växjö och Mellansel. Sedan Laholm och Växjö genom fusion sammanslagits samt verket i Mellansel nedlagts, kommer linberedningen under regleringsåret 1957/58 att helt vara koncentrerad till laholmsverket. Jordbruksnämnden erinrar vidare om att det emellertid i årets statsverksproposition föreslagits, att pristillägg endast skall utgå för en kvantitet av 1 325 ton linfiber, motsvarande den tidigare kvantiteten för linberedningsverken i Laholm och Växjö. Detta innebär, att laholmsverket skulle erhålla 225 000 kronor lägre stöd än vad nämnden räknade med i sina hösten 1956 avgivna anslagsäskanden. Sänkningen påverkar icke blott beräkningarna i samband med dessa anslagsäskanden utan även den ekonomiska utredning, som legat till grund för förslaget om det tillfälliga stöd åt laholmsverket för regleringsåret 1956/57, som behandlats i proposition nr 2 till årets riksdag angående utgifter å tilläggsstat 2 för budgetåret 1956/57 (bil. 4, punkt 8 a).

Rörande konsekvenserna av det minskade stödet åt laholmsverket anför jordbruksnämnden i förevarande sammanhang i huvudsak följande.

En minskning av stödet åt laholmsverket kommer att medföra, att verket vid inköp av linhalm från odlare icke — såsom tidigare beräknats — kan betala oförändrat pris, d. v. s. 24 öre för kilogram. Riksförbundet Lin och hampa har med hänsyn härtill funnit det nödvändigt att föreslå en sänkning av riktpriiset för linhalm av 1957 års skörd med 2 öre till 22 öre för kilogram. Från riksförbundets sida har man förklarat sig medveten om att detta kan komma att innebära ett minskat intresse för odling av spånadslin. Emellertid disponerar laholmsverket f. n. över ett så stort övergångslager av halm av tidigare års skörd, att en temporär mindre nedgång av arealen icke bör äventyra utnyttjandet av verkets kapacitet. Om det sänkta riktpriiset skulle komma att tillämpas även för 1958 års skörd, kan däremot en så väsentlig nedgång av arealen befaras, att det kan få svåra ekonomiska konsekvenser för verket, icke endast för fibertillverkningen utan även för nu igångsatt tillverkning av fiberplattor. En ekonomisk drift av beredningsverket i Laholm förutsätter ett kapacitetsutnyttjande motsvarande en produktion av ca 2 000 ton spinnbar fiber årligen, vilket ungefär motsvarar beredning av skörden från nuvarande areal. I detta sammanhang understryker jordbruks-

nämnden, att bortfallet av linberedningen vid mellanselverket icke påverkat ramavtalet mellan Riksförbundet Lin och hampa och linspinnerierna rörande bl. a. de senares inköpsgaranti. Denna garanti gäller t. o. m. 1960 års skörd för 1 425 ton fiber årligen. Kvantiteten har grundats på en sammanlagd tillverkning av 1 625 ton fiber av spinnbar kvalitet, varav 200 ton normalt avsättes utanför ramavtalet.

Vad angår stödet åt spånadslinodlingen genom inlösen av ur odlingen framvunnet oljefrö påpekar jordbruksnämnden, att skörden av spånadslinfrö för avsalu normalt uppgår till 1 500 à 1 700 ton, uttryckt i torkat frö med 7,5 procent vattenhalt. 1956 års odling var bättre än normalt och gav en skörd av ca 2 000 ton. Under tidigare år har i enlighet med beslut av statsmakterna spånadslinfröskörden inlösts av jordbruksnämnden till det för oljelinfrö fastställda garantipriset. Härigenom uppkommande förluster har belastat jordbruksnämndens clearingkassa för fettvaror.

På grund av att spånadslinfrö regelmässigt har något lägre oljehalt än oljelinfrö, anför jordbruksnämnden vidare, kan spånadslinfrö icke vinna avsättning till samma pris som oljelinfrö. Prisskillnaden för torkad frövara brukar uppgå till ett par öre för kilogram. Detta förhållande skulle i och för sig kunna motivera ett något lägre garantipris från statens sida för spånadslinfrö än för oljelinfrö. Från Riksförbundet Lin och hampa har å andra sidan framförts önskemål om ett förhöjt garantipris för spånadslinfrö med hänsyn till den i 1957 års statsverksproposition föreslagna sänkningen av stödet för linhalm. Jordbruksnämnden uppger sig ha haft förståelse för önskemålet om en höjning av garantipriset för frövaran såsom kompensation för sänkningen av riktpriiset på halmen. Med hänsyn till den nyss relaterade försämringen av marknadsutsikterna för linfrö och de begränsade medel, som kommer att stå till nämndens förfogande för inlösen av frövaran, har nämnden icke ansett sig kunna biträda detta önskemål. I betraktande av den försämring för odlarna, som en sänkning av halmpriset kommer att medföra, har nämnden å andra sidan icke ansett sig nu böra föreslå en sänkning av garantipriset för spånadslinfrö — som för övrigt under tidigare år alltid varit detsamma som för oljelinfrö — utan stannat för att föreslå ett oförändrat garantipris av 75 öre för kilogram även för denna vara.

Under hänvisning till vad sålunda anförts hemställer jordbruksnämnden, att för 1957 års odling måtte fastställas dels ett garantipris av 75 öre för kilogram för oljelinfrö och spånadslinfrö, dels ett riktpris av 22 öre för kilogram linhalm.

Stödet åt hampodlingen

Det statliga stödet åt odlingen och beredningen av hampa lämnas f. n. i form av pristillägg av högst 75 öre för kilogram hampfiber intill en årlig kvantitet av 720 ton.

I sin förut nämnda skrivelse den 29 januari 1957 lämnar jordbruksnämnden till en början en redogörelse för de ekonomiska betingelserna för den svenska hampodlingen och anför om dessa bl. a. följande.

Hampa för industriell beredning odlas nu endast på Gotland och beredningen sker vid en fabrik i Visby, vilken drives av Gotlands hampodlareförening u. p. a. Statsstödets konstruktion medför, att det bästa ekonomiska resultatet av beredningen erhålles vid en produktion av omkring 720 ton fiber av stödberättigad kvalitet, vilket motsvarar en totalproduktion av omkring 850 ton och en halmavverkning av omkring 5 000 ton. Vid normal avkastning motsvarar detta en areal av omkring 1 050 hektar. Under tidigare år har odlingen uppgått till omkring 1 000 hektar (år 1955 1 046 hektar) men år 1956 sjönk arealen till 802 hektar. Anledningen till det minskade odlingsintresset torde vara, att odlingen vid nuvarande riktpreis för halmen — sedan år 1954 13 öre för kilogram — icke synes ge något nämnvärt ekonomiskt utbyte jämfört med hampanns förfruktsvärde i samband med ogräsbekämpningen på myrjordarna samt att ogräsbekämpning visat sig möjlig på dessa jordar medelst på senare tid saluförda effektiva kemiska bekämpningsmedel. Angående odlingsekonomien kan i detta sammanhang nämnas, att odlarnas bruttointäkt per hektar under de senaste åren i medeltal utgjort 600 å 700 kronor samt att odlingskostnaden efter nu gällande priser på handelsgödsel och utsäde samt arbets- och arrendekostnader beräknats till omkring 600 kronor.

Jordbruksnämnden upplyser, att representanter för Gotlands hampodlareförening vid senaste årsskifte till nämnden under åberopande av här nämnda förhållanden framfört farhågor för att man vid oförändrat halmpris innevarande år icke skulle kunna få till stånd en hampodling av den omfattning, som erfordrades för att ekonomiskt driva beredningsverket. Representanterna för föreningen ansåg, att en höjning av priset på hamphalm med 2 öre till 15 öre för kilogram — d. v. s. en återgång till det pris, som gällde före år 1954 — skulle behövas för att man skulle få till stånd en tillräckligt stor odling. Genom en sådan höjning skulle bruttointkomsten för odlarna ökas med omkring 100 kronor per hektar. Odlingsekonomien ansågs även kunna förbättras något genom att odlarna även kunde räkna med en större inkomst för frö, sedan fr. o. m. innevarande år tillgången på utsäde av inhemska sorter förbättrats.

Jordbruksnämnden framhåller härefter, att föreningen med hänsyn till nu gällande priser på hampfiber icke kan höja sitt inköpspris för hamphalm med mindre än att samtidigt det i form av statligt pristillägg utgående stödet höjes i motsvarande grad. Om föreningen skall kunna betala odlarna 2 öre för kilogram högre pris för hamphalm behöver sålunda pristillägget höjas till 90 öre för kilogram spinnbar fiber. Det nu utgående tillägget 75 öre för kilogram, utgör emellertid maximum för stödet enligt beslut av riksdagen.

Vidare framhåller jordbruksnämnden, att det vid förhandlingar med hampodlarföreningen från nämndens sida understrukits, att en förutsättning för att nämnden skulle kunna tillstyrka en höjning av riktpriiset för hamphalm och därmed även av pristillägget för hampfiber, måste vara, att man från föreningens sida garanterade, att odlingen i sådant fall verkligen skulle få önskad omfattning under en längre tidsperiod och icke endast för innevarande år. Nämnden upplyser, att föreningen i anslutning härtill gått i författning om att från sina medlemmar skaffa förbindelse om odling under

en femårsperiod av viss areal hampa. Hittills har enligt nämnden sådana förbindelser tecknats av 512 odlare för en areal av sammanlagt 1 040 hektar. Som förutsättning för arealteckningen har gällt, att halmpriset skall höjas till 15 öre för kilogram. Teckningen har emellertid ännu icke avslutats utan fortsätter.

I detta sammanhang upplyser jordbruksnämnden, att den i samband med förhandlingarna genom Lantbruksförbundets revisionsbyrå låtit företaga en ekonomisk utredning rörande hampberedningsverkets beräknade driftsresultat vid ett halmpris av 15 öre för kilogram och ett pristillägg av 90 öre för kilogram fiber samt i övrigt vid nu gällande försäljningspriser för fiber och aktuella driftskostnader samt under förutsättning av normala avskrivningar. Utredningen ger enligt nämnden vid handen, att driften vid beredningsverket under angivna förutsättningar och vid en odling av 1 050 hektar med normal avkastning av halm och normalt fiberutbyte skulle — bortsett från inkomsterna på hampfrö — lämna ett årligt driftunderskott av omkring 64 000 kronor. Nettointäkten av fröskörden beräknas å andra sidan bli i genomsnitt omkring 100 000 kronor per år.

Jordbruksnämnden anför härefter, att nämnden är väl medveten om att en höjning av det maximala pristillägget för hampfiber från 75 till 90 öre för kilogram spinnbar fiber innebär, att hampodlingen får ett högre stöd än de flesta andra grödor. Enligt den ekonomiska utredningen uppgår produktvärdet utan pristillägg till en krona 57 öre för kilogram fiber (inklusive icke spinnbart material). Ett stöd av 90 öre för kilogram spinnbar fiber innebär utslaget på hela produktionen 76,5 öre för kilogram motsvarande ett stöd för hampodlingen av 48,5 procent av importvärdet. Härvid bör enligt nämnden emellertid uppmärksammas, att de internationella priserna på hampfiber f. n. ligger mycket lågt. Det genomsnittliga prisstödet för jordbruksprodukterna enligt det nya prissättningssystemet beräknades på våren 1956, inklusive statliga pristillägg m. m., enligt propositionen 1956: 165 utgöra 31,7 procent av importvärdet. Särskilda skäl talar enligt nämndens uppfattning emellertid för att hampodlingen på Gotland bör kunna tillerkännas ett högre stöd än det, som genomsnittligt utgår för jordbruksprodukter. Nämnden anför härom i huvudsak följande.

Hampan har, som tidigare i olika sammanhang påvisats, en särskild betydelse för möjligheterna att bruka de svårödlade myrmarker, som i stor utsträckning förekommer på Gotland. Även om denna betydelse nu skulle ha minskat något genom tillkomsten av kemiska ogräsbekämpningsmedel, kvarstår den dock i huvudsak. Man torde ej heller ha tillräcklig erfarenhet av de kemiska bekämpningsmedlens inverkan på längre sikt. Av särskild betydelse är vidare det förhållandet, att den industriella beredningen av hampa äger rum på Gotland och att beredningsverket, därest det för att erhålla tillräckligt råvaruunderlag skulle nödgas höja halmpriset utan att samtidigt kunna erhålla motsvarande höjning av pristillägget för fibern, vid nuvarande prisförhållanden i fråga om fibern icke har ekonomiska möjligheter att fortsätta sin verksamhet. Hampberedningsverket i Visby är en av Gotlands få mera betydande industriella anläggningar.

Med hänsyn till de särskilda närings- och befolkningspolitiska problem, som föreligger på Gotland och till det odlingsintresse, som visats genom den föreliggande teckningen av femåriga odlingskontrakt, anser sig jordbruksnämnden böra tillstyrka, att pristillägget för hampfiber höjes från högst 75 till högst 90 öre för kilogram. En sådan höjning motsvarar enligt nämnden för en kvantitet av 720 ton en kostnadsstegring av 108 000 kronor. Den i 1957 års statsverksproposition för stöd åt odlingen av lin och hampa angivna delposten å 1 600 000 kronor av det beräknade medelsbehovet till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under regleringsåret 1957/58 skulle alltså härigenom behöva uppräknas till avrundat 1 700 000 kronor.

I sin skrivelse den 29 januari 1957 behandlar jordbruksnämnden även frågan om en höjning av pristillägget för hampfiber, som framställes av 1956 års skörd. Om orsaken till att denna fråga nu uppkommit anför nämnden bl. a. följande.

Till pristillägg för hampfiber har för innevarande budgetår räknats med ett belopp av 540 000 kronor. Man har därvid utgått från en kvantitet stödberättigad fiber av 720 ton och ett pristillägg av 75 öre för kilogram. 1956 års skörd av hamphalm blev emellertid på grund av den starkt minskade odlingsarealen väsentligt mindre än den beräknade och kvantiteten stödberättigad fiber kommer därför att uppgå till endast ca 600 ton. Den minskning av produktionen vid beredningsverket i Visby, som nödvändiggöres av det minskade råvaruunderlaget för innevarande tillverkningsäsong, innebär för hampodlarföreningen ett avsevärt inkomstbortfall i form av minskade intäkter av fibersförsäljning och av pristillägg för hampfiber. Vidare har fröskörden varit mycket dålig till följd av att den på myrmarkerna växande grödan skadades av frost i blomningsstadiet. Då blomningen inträffar i slutet av juli och början av augusti, är sådan frostskada en risk, som man normalt icke behöver räkna med. Dylig frostskada har ej heller tidigare inträffat, sedan odlingen av hampa på Gotland påbörjades.

Jordbruksnämnden framhåller, att nu nämnda faktorer medfört en försämring av innevarande års driftsresultat, något som föreningen med hänsyn till sin svaga ekonomi får svårt att bära. Bortfallet av 120 ton pristilläggsberättigad fiber innebär, att föreningens intäkter av pristillägg nedgår från 540 000 till 450 000 kronor eller med 90 000 kronor. Nämnden upplyser, att föreningen under hand hos nämnden anhållit, att kompensation måtte beredas föreningen genom en höjning av pristillägget för 1956 års skörd till 90 öre för kilogram. Därest en sådan höjning genomföres, skulle kostnaden för pristillägg till 1956 års skörd uppgå till $(600\,000 \times 0,90 =)$ 540 000 kronor eller samma belopp, varmed man ursprungligen räknat och som anvisats för ändamålet. Med hänsyn till nu anförda omständigheter anser sig nämnden böra tillstyrka bifall till föreningens framställning även i denna del.

Vissa stödåtgärder för personalen vid de nedlagda linberedningsverken i Växjö och Mellansel

Genom särskilda beslut den 6 april och den 21 december 1956 uppdrog Kungl. Maj:t åt arbetsmarknadsstyrelsen att i samråd med statens jordbruksnämnd uppgöra och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till de åtgärder, som kunde befinnas påkallade från Kungl. Maj:ts sida i fråga om stödåtgärder för personalen vid linberedningsverken i Växjö och Mellansel i samband med nedläggandet av dessa verk. Därjämte anhöll Östra Götalands linodlareförening u. p. a. i skrift den 11 september 1956 till arbetsmarknadsstyrelsen, att styrelsen måtte vidtaga åtgärder för att den vid nedläggandet av växjöverket friställda personalen måtte erhålla ekonomiskt stöd efter i huvudsak samma grunder, som tillämpades vid nedläggandet av hampberedningsverket i Värmbol.

I skrivelse den 19 februari 1957 har arbetsmarknadsstyrelsen inkommit med förslag till stödåtgärder för personalen vid linberedningsverken i Växjö och Mellansel. Till skrivelsen, vilken — efter ytterligare av Hallands läns linodlareförening u. p. a. den 15 mars 1957 lämnade upplysningar — i visst hänseende kompletterats av styrelsen den 18 mars 1957, har fogats ett särskilt yttrande av statens jordbruksnämnd. Under utredningsarbetets gång har styrelsen vidare haft kontakt med representanter för Svenska industritjänstemannaförbundet, Sveriges arbetsledareförbund och Svenska textilarbetareförbundet samt informerat dem om innebörden av det förslag styrelsen ämnade avgiva och om de synpunkter, som jordbruksnämnden framlagt i sitt yttrande.

Arbetsmarknadsstyrelsen upptager i sin skrivelse först förhållandena vid *linberedningsverket i Växjö* till behandling. Styrelsen erinrar härvid inledningsvis om att den i skrivelse till jordbruksnämnden den 22 mars 1955 framhöll att linberedningsverket i Växjö hade stor betydelse för arbetsmarknaden i såväl staden som den omgivande bygden och att ett nedläggande av verket därför skulle medföra ogynnsamma verkningar för arbetsmarknaden i växjöområdet. Omställningen kunde väntas komma att försvåras av att en stor del av arbetsstyrkan uppnått relativt hög ålder och hade lång anställningstid vid företaget. Många av de vid verket anställda torde av olika skäl — innehav av egna hem eller billiga bostäder — komma att känna sig så bundna till växjöområdet, att från deras sida något intresse för överflyttning till annan ort icke kunde väntas föreligga. Även om det skulle bli möjligt att lokalisera en ny industri till linberedningsverkets lokaler, måste man utgå från att för en del av beredningsverkets arbetare — i synnerhet de äldre — svårigheter skulle komma att föreligga att erhålla anställning. Vidare framhölls, att omställningen kunde förmodas draga ut på tiden och medföra otrygghet och inkomstbortfall för verkets arbetare.

Styrelsen upplyser nu, att linberedningsverkets personal successivt avske-

dats under tiden 20 oktober 1956—31 januari 1957. Därefter har dock ett antal personer tagits i anspråk för vissa avvecklingsarbeten. Härefter lämnar styrelsen följande översikt över den friställda personalens sammansättning och sysselsättningsförhållanden. Översikten avser den personal, som fanns anställd i linberedningsverket den 1 september 1956, d. v. s. den dag den första kontingenten arbetare erhöll varsel om uppsägning.

Vid denna tidpunkt var 98 personer anställda, varav 81 män och 17 kvinnor. Av de anställda var 88 arbetare, fyra arbetsledare, tre kontorister (därav två kvinnor) samt en kamrerare, en odlingsinstruktör och en disponent. Disponenten — som erhållit fortsatt anställning vid laholmsverket — ingår dock ej i de i det följande redovisade talen.

Personalens fördelning efter ålder per den 31 december 1956 framgår av följande sammanställning. I denna lämnas även uppgift om det antal personer i olika åldersgrupper, som av olika anledningar kan antagas ha särskilda svårigheter att erhålla ny anställning.

	67 år och däröver	60—66 år	55—59 år	40—54 år	Under 40 år	S:a
<i>Män</i>	2	19	12	33	14	80
därav svårplacerade ..	—	18	9	2	1	30
<i>Kvinnor</i>	—	1	3	8	5	17
därav svårplacerade ..	—	1	2	3	1	7

En belysning av de aktuella sysselsättningsförhållandena lämnar styrelsen i följande tablå. (Uppgifterna avser i allmänhet den 31 januari 1957.)

	67 år och däröver	60—66 år	55—59 år	40—54 år	Under 40 år	S:a
<i>Män</i>						
Stadigvarande anställning	—	1	1	5	4	11
Tillfällig anställning ..	—	4	2	18	3	27
Arbetslösa	1	14	8	10	7	40
Sjukskrivna	1	—	1	—	—	2
	2	19	12	33	14	80
	67 år och däröver	60—66 år	55—59 år	40—54 år	Under 40 år	S:a
<i>Kvinnor</i>						
Stadigvarande anställning	—	1	1	1	3	6
Tillfällig anställning ..	—	—	1	3	—	4
Arbetslösa	—	—	1	4	2	7
	—	1	3	8	5	17

Av de elva män, som redovisats som stadigvarande anställda har fyra (två arbetare jämte kamreraren och odlingsinstruktören) erhållit anställning vid linberedningsverket i Laholm, där även två tillfälligt anställda är placerade. Bland de övriga, som redovisas som tillfälligt anställda, ingår 14 män och en kvinna, sysselsatta med avvecklingsarbete vid växjöverket. Av männen är 56 gifta, 20 ogifta, två frånskilda och två änklingar. Av kvinnorna är fyra gifta, sju ogifta, två frånskilda och fyra änkor. Egen fastighet innehas av 19 män och en kvinna.

Personalens anställningstid vid linberedningsverket framgår av följande sammanställning.

Anställningstid	Män	Kvinnor	Anställningstid	Män	Kvinnor
10 år och längre	35	4	4—5 år	4	3
9—10 år	6	1	3—4 »	6	—
8—9 »	5	1	2—3 »	5	1
7—8 »	7	1	1—2 »	4	—
6—7 »	4	2	Under 1 år	2	2
5—6 »	2	2	Summa	80	17

I sammanställningen har hänsyn icke tagits till anställningstid efter den 31 januari 1957. Som framgått av det föregående har ett antal därefter varit sysselsatta med avvecklingsarbeten. Av växjöverkets här berörda 97 anställda hade 87 haft oavbruten anställning, medan övriga tio arbetat i två eller flera perioder.

Arbetsmarknadsstyrelsen övergår så att behandla förhållandena vid *linberedningsverket i Mellansel* samt framhåller därvid, att linberedningsverket å denna ort är den enda industrien av betydelse i Anundsjö kommun. Övrig industriell verksamhet i kommunen består av några mindre mekaniska verkstäder av typen smedjor samt en mindre sågverksrörelse. Statens järnvägar sysselsätter ett 100-tal man med Mellansel som stationsort. Enligt 1950 års folkräkning hade i runt tal 60 procent av den yrkesverksamma befolkningen i kommunen sin huvudsakliga sysselsättning inom jord- och skogsbruk. Styrelsen påpekar vidare, att linberedningsverket ur arbetsmarknadssynpunkt haft särskild betydelse bl. a. genom att verket brukat sysselsätta en större arbetsstyrka under vinter- än sommarhalvåret och därigenom bidragit till att utjämna de stora säsongrörelserna på arbetsmarknaden i dessa trakter.

I det följande lämnar arbetsmarknadsstyrelsen i likhet med vad som skett för växjöverket en översikt av den från linberedningsverket i Mellansel friställda personalens sammansättning och sysselsättningsförhållanden. Uppgifterna avser den personal, som fanns anställd vid verket den 18 maj 1956, då Föreningen Norrlandslin u. p. a. lämnade varsel om nedläggande av driften. Varslet avsåg från början endast ett temporärt driftsstopp över sommaren. Något återupptagande av driften hade emellertid ej skett, då beslut om definitiv driftsnedläggning fattades. Innehållet av översikten är i huvudsak följande.

Den 18 maj 1956 fanns 55 personer anställda, varav 43 män och tolv kvinnor. Av de anställda var 48 arbetare, två arbetsledare, tre kontorister (därav två kvinnor), en laborant samt en disponent. Disponenten avled den 20 juni 1956. Personalens åldersfördelning per den 31 december 1956 framgår av följande sammanställning, i vilken uppgifter även lämnas om det antal personer i olika åldersgrupper, som av olika anledningar kan antagas ha särskilda svårigheter att erhålla ny anställning.

	67 år och däröver	60—66 år	55—59 år	40—54 år	Under 40 år	S:a
<i>Män</i>	3	2	—	21	16	42
därav svårplacerade ..	—	1	—	5	1	7
<i>Kvinnor</i>	—	—	1	5	6	12
därav svårplacerade ..	—	—	—	—	—	—

Följande sammanställning, som bygger på uppgifter per den 3 januari 1957, belyser de aktuella sysselsättningsförhållandena.

	67 år och däröver	60—66 år	55—59 år	40—54 år	Under 40 år	S:a
<i>Män</i>						
Stadigvarande anställning	—	—	—	7	11	18
Tillfällig anställning ..	1	1	—	3	2	7
Arbetslösa	2	1	—	11	2	16
Värnpliktstjänstgöring	—	—	—	—	1	1
	3	2	—	21	16	42
<i>Kvinnor</i>						
Stadigvarande anställning	—	—	—	2	—	2
Tillfällig anställning ..	—	—	—	—	1	1
Arbetslösa	—	—	1	3	4	8
Övrig som ej söker anställning	—	—	—	—	1	1
	—	—	1	5	6	12

Den som tillfälligt anställd redovisade kvinnan avser en kontorist, som tills vidare fortsätter i linberedningsverkets tjänst. Av männen är 25 gifta, 13 ogifta och fyra änklingar. Av kvinnorna är nio gifta, två ogifta och en fränksild. Egna fastigheter innehas av 31 män och två kvinnor. Av fastigheterna utgöres 13 av mindre jordbruksfastigheter.

Personalens anställningstid framgår av följande sammanställning.

Anställningstid	Män	Kvinnor	Anställningstid	Män	Kvinnor
10 år och längre	8	1	4—5 år	4	2
9—10 år	6	1	3—4 »	1	1
8—9 »	6	—	2—3 »	—	1
7—8 »	4	—	1—2 »	6	3
6—7 »	—	1	Under 1 år	2	—
5—6 »	5	2	Summa	42	12

Av mellanselverkets 54 anställda har 49 haft oavbruten anställning, medan övriga arbetat i två eller flera perioder.

I sitt *förslag till åtgärder* framhåller arbetsmarknadsstyrelsen till en början, att de åtgärder, som arbetsmarknadsmyndigheterna hittills vidtagit i anledning av nedläggningen av linberedningsverken i Växjö och Mellansel, har varit inriktade på att bereda den friställda personalen annan lämplig sysselsättning. Förmedlingsarbetet försvåras emellertid — särskilt beträffande växjöverket — av personalens ogynnsamma åldersfördelning med

stark förskjutning mot de högre åldrarna, sjukdom, invaliditet och andra arbetshinder. Att huvuddelen av den friställda personalen på båda orterna saknar särskild yrkesutbildning utgör ävenledes ett hinder i förmedlingsarbetet. Frånsett detta har sannolikt det förhållandet, att entledigandena i Växjö skett under hösten och vintern, då regelmässigt färre arbetstillfällen står till buds, bidragit till att ett relativt litet antal hittills kunnat beredas annan fast sysselsättning. Beträffande mellanselverket bör enligt styrelsen beaktas, att varslet från början endast avsåg ett temporärt driftsstopp. De anställningar, som den friställda personalen därvid kunde beredas, var i stor utsträckning av säsongmässig natur och har upphört under hösten och för vintern, då nya placeringsmöjligheter saknats.

Arbetsmarknadsstyrelsen framhåller vidare, att enligt länsarbetsnämndens i Växjö bedömande huvuddelen av de där entledigade ej kommer att kunna beredas fasta anställningar under innevarande vinterhalvår. Omkring 15 man beräknas kunna placeras i beredskapsarbeten — dels ett statligt vägarbete i länet, dels ett av Växjö stad ordnat kommunalt vatten- och avloppsarbete. Av den friställda personalen från mellanselverket beräknas fyra—sex man temporärt kunna sysselsättas i ett kommunalt vatten- och avloppsarbete i Anundsjö kommun. Styrelsen befarar dock, att anordnandet av beredskapsarbeten icke kan lösa sysselsättningsfrågan ens på kortare sikt för en del arbetssökande. Detta gäller förutom vissa äldre och partiellt arbetsföra bl. a. den friställda kvinnliga arbetskraften.

Enligt arbetsmarknadsstyrelsens förmenande torde — utöver de fem folkpensionärerna — sammanlagt i Växjö och Mellansel minst 44 personer eller ca 30 procent av de båda verkens sammanlagda personal kunna bedömas ha särskilda svårigheter att erhålla nya anställningar. Av dessa utgöres tre av personer, som under innevarande år kommer att erhålla folkpension. Som framgått av det föregående redovisar Växjö ett — även relativt sett — betydligt större antal svårplacerade än Mellansel, vilket bör ses mot bakgrunden av att personalens medelålder är väsentligt högre på den förra orten än på den senare. Styrelsen anför vidare, att även om den friställda personalen från linberedningsverken erhållit annan sysselsättning, har driftsnedläggelserna medfört ett ekonomiskt avbräck. I stor utsträckning har nämligen vederbörande kunnat beredas anställning endast utanför hemorten eller sysselsättas i säsongarbete. Styrelsen betonar, att det varit och är en angelägen uppgift att få andra industrier lokaliserade till de båda genom driftsnedläggelserna ledigblivna lokalerna. I fråga om Växjö har strävandena att dit lokalisera annan industri givit resultat, i så måtto att AB Svenska fläktfabriken fattat beslut om att övertaga anläggningen för att där förlägga en del av sin tillverkning. I vilken utsträckning linberedningsverkets personal kommer att kunna beredas anställning vid detta företag är dock ännu svårt att bedöma. Enligt styrelsens mening blir det sannolikt fråga endast om ett mindre antal. Vad Mellansel beträffar har styrelsen varit i förbindelse med en del företag, som ämnar utvidga sin verksamhet. Något positivt resultat i lokaliseringsfrågan har dock hittills icke uppnåtts. Det torde enligt styrelsen

vara förenat med stora svårigheter att tillföra Mellansel annan industri av betydelse i linberedningsverkets ställe.

Arbetsmarknadsstyrelsen finner, att nedläggandet av linberedningsverken i Växjö och Mellansel medfört arbetslöshet och ekonomiska förluster för personalen, vilken skäligen bör erhålla ersättning härför. En differentiering av ersättningarnas storlek, som tager hänsyn till de ekonomiska förlusterna i varje enskilt fall, skulle emellertid stöta på stora praktiska svårigheter. Det system, som tillämpades vid avvecklingen av hampberedningsverket i Värmbol, synes enligt styrelsen därför böra tagas till huvudsaklig förebild. Det innebar, att all personal — förutom vederbörande disponent — med anställning över ett visst antal år tillerkändes gratifikation med belopp i förhållande till anställningstidens längd. Beträffande värmbolverkets personal föreslog styrelsen, att till varje person, som vid driftsnedläggelsen var anställd vid verket, skulle utgå en gratifikation med visst belopp per anställningsår. Styrelsens förslag godtogs av riksdagen dock med den ändringen, att det skulle fordras en anställningstid av minst fem år för att ersättning över huvud skulle utgå. Detta medförde en markant skillnad mellan å ena sidan dem, som erhöll lägsta gratifikationsbelopp, och å andra sidan dem, som ej erhöll någon som helst ersättning. För att bl. a. undvika denna olägenhet föreslår styrelsen nu, att ersättning skall utgå till var och en, som har en sammanlagd anställningstid av tre år eller däröver. I övrigt föreslår styrelsen, att samma ersättningsgrunder skall gälla som vid nedläggningen av värmbolverket. Gratifikationsbeloppet synes sålunda böra fastställas till 200 kronor per anställningsår och utgå med 100 kronor för varje påbörjat halvår. I fall då gratifikationsberättigad person avlidit före utbetalandet av gratifikationen, bör denna tillerkännas den avlidnes maka (make).

I anslutning härtill upplyser arbetsmarknadsstyrelsen, att antalet befattningshavare vid växjöverket, vilka uppnår en anställningstid av tre år eller mera, är 70 män och 14 kvinnor. Härvid har medräknats en man, som först efter den 31 januari 1957 har uppnått tre års anställningstid. Av den friställda personalen i Mellansel uppnås tre års anställningstid av 34 män och åtta kvinnor. Sammanlagda antalet personer, som skulle komma i åtnjutande av gratifikationer enligt styrelsens förslag är således 126. Härvid har i enlighet med de grunder, som tillämpades i värmbolfallet, ej medräknats verkens disponenter. Beträffande växjöverkets disponent, som innehar fortsatt anställning vid linberedningsverket i Laholm, har styrelsen ej funnit anledning framlägga något förslag. Disponenten vid mellanselverket avled den 20 juni 1956 och efterlämnade maka och barn. Änkan har hos Föreningen Norrlands-lin ansökt om bidrag men denna framställning har ännu ej föranlett någon åtgärd. Med hänsyn till de särskilda omständigheter, som föreligger i detta fall, föreslår styrelsen, att ett belopp av 1 600 kronor enligt nämnda generella beräkningsgrunder skall tillerkännas den efterlevande maken. Detta belopp ingår i den av styrelsen uppgjorda kostnadsberäkningen.

Arbetsmarknadsstyrelsen föreslår — såsom styrelsen också föreslog vid avvecklingen av hampberedningsverket i Värmbol — att vissa äldre anställda

och invalider samt andra personer med svårt handicap bland personalen efter prövning av vederbörande länsarbetsnämnd skall kunna tillerkännas ett extra tillägg utgörande 50 procent av den utgående gratifikationens belopp. Prövningen bör ske i samråd med arbetstagarnas organisationer och ifrågasvarande kommun. Gratifikation med förhöjt belopp kommer enligt styrelsens beräkningar att bli erforderligt i högst 37 fall i Växjö och 11 fall i Mellansel. Några ersättningar utöver de här föreslagna har styrelsen ej funnit anledning att framföra.

Arbetsmarknadsstyrelsen beräknar, att kostnaderna för de föreslagna ersättningarna till personalen vid linberedningsverken i Växjö och Mellansel kommer att uppgå till högst ca 283 000 kronor, varav högst ca 46 000 kronor avser extra tillägg.

Statens jordbruksnämnd förklarar i sin till arbetsmarknadsstyrelsens förslag fogade skrivelse, att den anser sig kunna utgå ifrån att personalen i Växjö och Mellansel bör erhålla hjälp efter samma grunder, som gällde beträffande personalen i Värmbol. I anledning av arbetsmarknadsstyrelsens förslag, att tidsgränsen för rätt till gratifikation skall sättas vid tre års anställningstid, ifrågasätter jordbruksnämnden emellertid, om det icke skulle vara lämpligare att fastställa fem års anställningstid som generell gräns samt att lämna arbetsmarknadsstyrelsen bemyndigande att efter individuell prövning tillerkänna gratifikationer enligt angivna grunder åt personal med kortare anställningstid i sådana fall, då särskilda skäl föreligger.

I anledning av vad jordbruksnämnden anfört, framhåller *arbetsmarknadsstyrelsen*, att en ledande princip vid utarbetandet av styrelsens förslag till ersättningar varit, att generella linjer skall tillämpas i all den utsträckning så är möjligt. Undantag har endast gjorts i fråga om det föreslagna extra tillägget till vissa äldre anställda och invalider samt andra med svårt handicap. Att efter individuell prövning fastställa bidrag vid sidan härav till personer, som ej uppnått den enligt de generella ersättningsgrunderna erforderliga anställningstiden, skulle enligt styrelsens mening medföra betydande olägenheter.

Statskontoret finner i likhet med arbetsmarknadsstyrelsen och jordbruksnämnden skäligt, att personalen i viss utsträckning beredes compensation för de förluster, som nedläggandet av driften vid linberedningsverken förorsakat. Ämbetsverket delar jordbruksnämndens uppfattning, att ersättningarna bör bestämmas enligt samma grunder, som tillämpades i värmbolfallet och kan sålunda icke tillstyrka, att villkoren för erhållande av gratifikation uppmjukas i den omfattning, som föreslagits av arbetsmarknadsstyrelsen. Därest det skulle anses motiverat att utdela gratifikationer även vid kortare anställningar, bör detta enligt statskontorets mening ifrågakomma endast för sådana fall, då arbetstagaren kan åberopa en anställningstid, som obetydligt understiger fem år, och tillika befinnes vara i behov av ekonomiskt stöd.

I gemensam skrift den 12 mars 1957 framhåller *Sveriges arbetsledareförbund*, *Svenska industritjänstemannaförbundet* och *Svenska textilarbetareför-*

bundet bl. a., att det med hänsyn till föreliggande omständigheter synes dem befogat med en något generösare bedömning i förevarande fall än vad som skedde vid bl. a. nedläggandet av värmbolverket. Förbunden pekar sålunda på den allmänna åtstramning som ägt rum på arbetsmarknaden under det senaste året. Vidare kan man enligt förbunden med visshet förutse, att den friställda personalen blott i ringa omfattning kan beredas nya anställningar vid nytillkommande industrier. Under hänvisning härtill samt till bl. a. arbetarstammens mycket ofördelaktiga åldersfördelning förordar förbunden, att gränsen för att erhålla gratifikation sättes till tre år. Förbunden ifrågasätter slutligen, om ej vad jordbruksnämnden föreslagit beträffande gratifikation till arbetstagare med kortare anställningstid än fem år jämväl skulle kunna tillämpas vid anställningstid kortare än tre år.

Konstister m. m.

I yttrande den 1 november 1956 över 1952 års tulltaxekommittés betänkande med förslag till tulltaxa (SOU 1956: 14—16) framlägger statens jordbruksnämnd — i anslutning till kommitténs förslag — vissa synpunkter och förslag av betydelse för jordbruksprisregleringen och berörande, såvitt nu är i fråga, konstister m. m.

Jordbruksnämnden anför härom, att den i anledning av önskemål från den berörda industrien och efter egna överväganden funnit sig böra föreslå, att importskyddet för dessa varuslag skall ordnas på samma sätt som enligt kungörelsen 1956: 417 skett beträffande margarin. Nämnden hemställer därför om sådan ändring av kungörelsen, att såväl margarin som konstister och annat ätbart fett skall kunna beläggas med införselavgift av högst 25 kronor för 100 kilogram jämte belopp, motsvarande 30 kronor för 100 kilogram i produktionen ingående fett, oljor och fettsyra.

Skördeskadetredningens framställning om medel till en utvidgad objektiv skördeuppskattning

I skrivelse den 14 februari 1957 har skördeskadetredningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte bemyndiga statens jordbruksnämnd att av de medel, som står till förfogande för prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, ställa till statistiska centralbyråns förfogande 500 000 kronor för en viss utvidgning av den objektiva skördeuppskattningen. Till stöd för sin framställning anför utredningen till en början, att den funnit, att ett permanent skydd mot skördeskador icke kan anordnas utan en tillförlitlig och objektiv uppskattning av skördeskadornas storlek. Vid undersökning av de möjligheter, som står till buds för utformning av en objektiv skördeuppskattning i detta

syfte, har det visat sig, att dessa ser något olika ut för skilda slag av grödor. Här om anförs utredningen i huvudsak följande.

I fråga om spannmålsslagen har statistiska centralbyrån under senare år företagit en rad provundersökningar avseende den s. k. provytemetoden. Dessa undersökningar omfattade under år 1956 hela riket. För potatis har under år 1956 en liknande metod kommit till användning i ett län. För uppskattning av höskörden har under de två senaste åren pågått undersökningar under ledning av en subkommitté till skördeskadeutredningen, den s. k. vallskördekommittén. Därvid har två metoder — dels en provytemetod, dels en s. k. hässjämningsmetod — visat sig användbara. Med beaktande av önskvärdheten av en enhetlig metodik och med hänsyn till provytemetodens tillämplighet även på vallar, som icke hässjas eller krakas, torde provytemetoden vara att föredraga vid uppskattning av höskörden, även om den kostnadsmässigt ställer sig dyrare. För samtliga nu nämnda grödor gäller, att provytemetoden ger utslag för den biologiska skörden. Spill, bärgningsförlust och efterskörd kommer sålunda icke att registreras, såvida ej kompletterande metoder utarbetas för att bestämma dessas storlek. För oljevaxter och sockerbeter föreligger varje år fullständig leveransstatistik liksom också uppgifter om de odlade arealerna. Dessa gröders hektarskördar kan således fastställas utan anlitande av fältundersökningar. Om behov av dessa uppgifter kommer att föreligga före skördens avslutande, torde dock åtminstone för sockerbetornas del fältundersökningar behövas. Sådana undersökningar har sedan länge pågått i Svenska sockerfabriksaktiebolagets regi och torde utan svårighet kunna utvidgas.

Beträffande den objektiva skördeuppskattningen enligt provytemetoden uppger sig skördeskadeutredningen ha den uppfattningen, att erfarenheterna är tillräckligt goda, för att metodiken skall kunna tillämpas vid skördeskador. De brister i kännedomen om årliga växlingar i spill, bärgningsförluster och efterskörd, som ännu vidlåder metodiken, torde enligt utredningen för det permanenta skördeskadeskyddet ha mindre betydelse. De fel i uppskattningen, som uppkommer härigenom, torde nämligen vara små i förhållande till de skillnader, som föreligger i den biologiska skörden mellan olika områden och mellan olika år. Precisionen i den objektiva skördeuppskattningen måste under alla förhållanden av kostnadsskäl göras måttlig. Ordinärt bör då endast bestämningar av den biologiska skörden vara erforderliga. Från utredningens synpunkt är det därför angeläget, att provytemetoden så snart som möjligt tillämpas i större skala, för att man skall kunna erhålla ett tillräckligt antal objektiva skördedata för genomförandet av ett permanent skördeskadeskydd. Å andra sidan kan i undantagsfall större skördeskador tänkas uppkomma på grund av spill och bärgningsförluster. För sådana tillfällen bör en beredskap upprättas genom att lämpliga uppskattningsmetoder utarbetas. Försöksverksamhet i detta avseende är således enligt utredningens mening erforderlig.

Vad angår behovet av sådana data för år 1957 anförs skördeskadeutredningen i huvudsak följande.

I en undersökning över hektarskördarna för perioden 1922—1951 har beräknats medelskördar, skadefrekvenser m. m. för att kunna göra en bedömning av vilka kostnader som uppkommer för ersättningar av förluster vid

olika antaganden beträffande skyddets storlek. Dessa data kan användas som underlag för premiesättning vid en eventuell skörde försäkring. Primärmaterialet utgöres av kommunuppgifter (numera församlingsuppgifter), men beräkningarna har endast utförts för ett antal större områden. Dessa består av 124 s. k. statistiska områden (strata). De har bildats så, att kommuner — sinsemellan så likartade som möjligt med avseende på en rad variabler såsom klimat, jordart och arealfördelning — sammanförts i områden innehållande sammanlagt ca 3 200 brukningsenheter. De 88 statistiska områden, som är belägna i södra och mellersta Sverige har vart och ett delats i fyra delar, s. k. statistiska enheter (substrata). För norra Sverige har en sådan uppdelning ej genomförts utan de statistiska enheterna sammanfaller här med de statistiska områdena. Sammanlagt finnes det sålunda 388 statistiska enheter ($88 \times 4 + 36$). Det är utredningens avsikt att låta dessa statistiska enheter utgöra de minsta enheter, för vilka objektiv skörde uppskattning skall genomföras.

Skördeskadeutredningen uppger vidare, att de historiska skördeuppgifter, som framkommit för nyssnämnda områden, är baserade på medeltal av uppgifter, som varje år lämnats av hushållningssällskapens gillesombud. Det är känt genom jämförelser mellan tidigare objektiva skörde uppskattningar och gillesombudens skördeuppgifter, att skillnaderna i kvantiteter, som framkommer vid tillämpning av dessa två metoder, kan vara stora även sedan den biologiska skörden enligt provytemetoden reducerats till kommersiell skörd. Det är nu angeläget för utredningen att närmare precisera dessa skillnader med ledning av faktiska uppgifter för samtliga områden. Detta förutsätter dels en objektiv skörde uppskattning med viss precision för dessa områden, dels en sammanställning av gillesombudens uppgifter för samma områden. En sådan undersökning bör komma till stånd, innan det permanenta skördeskadeskyddet sättes i verket.

Utredningen framhåller härefter, att en sådan bestämning med objektiv metodik för ett antal områden också är av stort värde för andra ändamål än det nyssnämnda. Enligt vad Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen, skall jordbruket under år 1957 kunna erhålla en kompensation för ett produktionsbortfall utöver fyra procent bl. a. genom en kontant ersättning (IX ht 1957, s. 308). Skulle en sådan ersättning behöva utgå, uppstår problemet efter vilka grunder ersättningen skall fördelas mellan olika jordbrukare. Vare sig denna fördelning kommer att ske i form av arealbidrag eller i form av lån torde, framhåller utredningen, objektiva uppgifter rörande skördens storlek i olika delar av landet vara av väsentligt värde för en såvitt möjligt riktig fördelning. Den irritation, som exempelvis fördelningen av arealbidragen år 1955 skapade, skulle på så sätt i viss mån kunna undvikas.

Ett viktigt syfte är vidare — enligt skördeskadeutredningen — behovet av erfarenhet rörande dylika undersökningar i stor skala. Utredningen anför i fråga om sådan utvidgad undersökningsverksamhet i huvudsak följande.

Avsikten är att hushållningssällskapen liksom tidigare skall svara för själva fältarbetet. För sällskapen uppstår en rad problem i samband med undersökningen, såsom anskaffning av personal och samordning med övrig verksamhet, vilka problem behöver undersökas närmare, innan en fullt ut-

byggd objektiv skördeuppskattning kan komma till stånd. Enligt de preliminära planer, som utarbetats inom den förut nämnda vallskördekommittén, skulle erfordras en ungefär fyra gånger större skala vid fullt utbyggd objektiv skördeuppskattning enligt provytemetoden än den, som kommer att beskrivas för undersökningarna år 1957. Kostnaderna kommer dock icke att ökas i proportion härtill. Genom att bedriva 1957 års undersökning i en tämligen stor skala skulle man kunna göra erfarenheter, som kan utnyttjas för rationaliseringsvinster i fortsättningen.

I fråga om den beräknade omfattningen av 1957 års undersökning anför skördeskadeutredningen vidare.

Ifrågavarande undersökning har två mål. Det ena, som har sin grund i allmänna statistiska synpunkter, är att erhålla skördeuppgifter med tillfredsställande säkerhet för de olika hushållningssällskapen. Vid beräkningar, som utförts inom statistiska centralbyrån på grundval av tidigare undersökningar, har man funnit, att detta mål kan nås vid ett stickprov av omkring 125 brukningsenheter vid ett medelstort hushållningssällskap. Med denna utgångspunkt erhålles ett stickprov av 3 300 brukningsenheter i hela riket. Det andra, som för skördeskadeutredningen är väsentligt, är att erhålla skördeuppgifter för de statistiska enheterna med en viss precision. Vid beräkningar inom vallskördekommittén på grundval av erfarenheter från vallskördeundersökningen år 1956 har man funnit, att ett stickprov av 30 brukningsenheter per statistisk enhet ger sex å åtta procent medelfel i vallskörden. Med ett stickprov av denna storlek skulle endast en fjärdedel av de statistiska enheterna kunna undersökas. Därvid erhålles för få statistiska enheter per hushållningssällskap (knappt fyra statistiska enheter i medeltal per sällskap). Från denna synpunkt har det framstått som nödvändigt att sprida urvalet till att omfatta alla statistiska enheter. Målet får då begränsas till att avse skördeuppgifter för de 124 statistiska områdena. Genom lämplig utformning av stickprovsförfarandet torde hektarskördebestämningar med en relativ precision av exemplifierad storleksordning kunna erhållas för de ekonomiskt betydelsefulla grödorna i varje statistiskt område.

Enligt överläggningar, som hållits med statistiska centralbyrån och hushållningssällskapens förbund, har dessa enligt skördeskadeutredningen förklarat sig villiga att genomföra undersökningen, under förutsättning att erforderliga medel kan anskaffas.

Rörande det medelsbehov, som anses erforderligt för utförande av den planerade undersökningen, anför utredningen — under hänvisning till en vid framställningen fogad kostnadskalkyl — att gjorda beräkningar avser en objektiv skördeuppskattning enligt provytemetoden för växtslagen höstvetete, höstråg, vårvete, korn, havre, potatis och hö på 3 300 brukningsenheter. Enligt denna uppdelas kostnaden för varje brukningsenhet på utläggning av provytorna, provtagning, tröskning av proven samt diverse kostnader för telefon, material, lagringslokaler, vattenhaltprov m. m. Dessa kostnader har huvudsakligen med ledning av data från statistiska centralbyråns provundersökning år 1955 beräknats till 187 kronor 60 öre per brukningsenhet, vilket för 3 300 brukningsenheter gör ca 619 000 kronor. Därtill kommer gemensamma kostnader, varav mätinstrument 10 000 kronor, metodförsök i fråga om spill, bärgningsförluster och efterskörd 10 000 kronor samt kostna-

der för ledning, planering, urval, utbildning och bearbetning 88 000 kronor. Tillsammans utgör de beräknade kostnaderna 727 000 kronor. Vad beträffar finansieringen av kostnaderna har statistiska centralbyrån enligt uppgift en reservation av ca 78 000 kronor från budgetåret 1956/57 på anslag erhållna för motsvarande ändamål. Vidare har Kungl. Maj:t på grund av framställning av statistiska centralbyrån föreslagit riksdagen att anvisa ett reservationsanslag av 149 000 kronor för budgetåret 1957/58 (VII ht 1957, s. 33). Tillsammans utgör dessa medel 227 000 kronor, vilket av statistiska centralbyrån avsetts för hela riket omfattande men ej områdesuppdelad objektiv skördeuppskattning för nämnda sju växtslag. För att genomföra den plan, som nyss redovisats av skördeskadeutredningen, skulle således därutöver erfordras ett belopp av 500 000 kronor.

Om den objektiva skördeuppskattningen utökas utöver den av statistiska centralbyrån avsedda skalan till nyss angiven omfattning, erhålles enligt skördeskadeutredningens mening resultat av väsentlig betydelse för de regleringsåtgärder, som kan komma att vidtagas vid eventuella skördeskador år 1957 och framdeles. Det synes därför utredningen motiverat att finansiera denna utökning med medel, som står till statens jordbruksnämnds förfogande för prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. *Jordbruksnämnden* har enligt utredningen också förklarat sig tillstyrka, att ur dessa medel 500 000 kronor ställes till statistiska centralbyråns förfogande för en utvidgning av den objektiva skördeuppskattningen till angiven omfattning.

Statistiska centralbyrån anför i skrivelse till skördeskadeutredningen, att centralbyrån anser, att den av utredningen föreslagna utvidgningen av undersökningarna till omkring 3 300 brukningsenheter skall — med förbehåll i fråga om kostnaderna för fältarbetet — kunna utföras inom den av utredningen angivna kostnadsramen. Rörande fältarbetet samt undersökningen i övrigt anför centralbyrån följande.

Kostnadsberäkningarna har i fråga om fältarbetet grundats på tidsstudier vid provyteundersökningar, som centralbyrån utfört under år 1955. Fältarbetet utfördes såväl nämnda år som år 1956 i regel av hushållningssällskapens ordinarie personal, vilken besitter vana vid dylikt arbete, i viss utsträckning i samband med andra förrättningar för hushållningssällskapen, varigenom kostnaderna för provyteundersökningarna reducerades. De framlagda kostnadsberäkningarna täcker kostnaderna för ersättning för effektiv arbetstid samt rese- och traktementskostnader, däremot icke eventuell håltid o. d. åt för detta ändamål anställd månadsavlönad personal.

Av betydelse för kostnaderna är vidare urvalets spridning inom vart och ett av de 124 strata. En spridning av urvalet, så att detta täcker samtliga eller de flesta församlingarna i varje stratum, kommer att medföra betydligt större kostnader än om urvalet göres inom ett fåtal församlingar per stratum och dessa kostnader torde ej kunna inrymmas inom den framlagda kostnadsplanen för fältarbetet. Kostnaderna för provtagning har nedskurits genom att provtagarna förutsatts arbeta utan biträde av medhjälpare. Redan förut har provtagarna till stor del utfört sitt arbete utan biträdes hjälp, vilket ej synes ha vållat olägenhet. Även om provtagarnas arbete därigenom blir något mera tidskrävande, torde kostnaderna för provtagningen kunna begränsas till de i kostnadsberäkningarna upptagna.

Lönekostnaderna till centralbyråns tjänstemän har räknats i avrundade tal, 1 900 kronor per månad för aktuarie och 750 kronor för biträde. Enligt den i 1957 års statsverksproposition framlagda löneplansrevisionen kommer emellertid månadslönen i lönegrad 29: 29, som här torde avses, att utgå med 2 005 kronor och i lönegrad 8: 8 med 791 kronor, vilket sålunda medför viss kostnadsökning. I kostnaderna för arbetet i centralbyrån med urval, planering, ledning och bearbetning har räknats med endast en person i ledande ställning, vilket är otillräckligt. Under ca 6 månader torde dessutom behov komma att finnas av en tjänsteman i lägst lönegrad 21. Å andra sidan kan besparingar i bearbetningskostnaderna uppnås genom övergång till hålkortsbearbetning, vilket torde täcka de nyss angivna kostnadsökningarna för arbetet inom centralbyrån.

Departementschefen

Grunderna för fortsatt stöd åt lin- och hampodlingen fr. o. m. 1957 års skörd behandlades vid 1956 års riksdag. I fråga om den närmare innebörden av dem torde jag få hänvisa till propositionen 1956: 38 och jordbruksutskottets utlåtande 1956: 6. Jag torde vidare få erinra om att föredragande departementschefen under nionde huvudtiteln i 1957 års statsverksproposition (p. 108) förordat, att av behållningen i statens jordbruksnämnds clearingkassa för fettvaror ett belopp av 4 000 000 kronor skall ställas till jordbruksnämndens förfogande för att användas till stöd för en av beredskapsskäl motiverad fortsatt odling av oljelin samt till stöd åt spånadslinodlingen genom omhändertagande och avyttring av oljefrö från dessa odlingar.

I fråga om 1957 års skörd av oljelinfrö och spånadslinfrö har jordbruksnämnden, såsom framgått av det föregående, efter förhandlingar med Sveriges oljeväxtodlares centralförening samt Riksförbundet Lin och hampa föreslagit ett jämfört med år 1956 oförändrat garantipris av 75 öre för kilogram, avseende leverans från odlare av frö med 18 procent vattenhalt och 96 procent renhet. Kungl. Maj:t har tidigare denna dag fastställt det föreslagna garantipriset. För infriande av garantien torde få tagas i anspråk medel ur nyssnämnda, för förevarande ändamål avsedda belopp å 4 000 000 kronor.

Vad därefter angår det statliga stödet åt spånadslinodlingen torde jag få erinra om, att man vid beräkningen av kostnaderna härför under regleringsåret 1957/58 i årets statsverksproposition utgått från att linberedningsverksamheten efter nedläggandet av beredningsverken i Växjö och Mellansel skall helt koncentreras till verket i Laholm. Stödet har därvid begränsats till de kvantiteter linfiber, för vilka sistnämnda verk samt det numera med laholmsverket sammanslagna verket i Växjö tidigare avsetts skola erhålla pristillägg, eller till sammanlagt 1 325 ton. Med utgångspunkt härifrån samt från ett i förhållande till innevarande regleringsår oförändrat pristillägg av 75 öre för kilogram har bidragskostnaderna för spånadslin under nästa regleringsår beräknats till 993 800 kronor.

Jordbruksnämnden har i sin nu ifrågavarande skrivelse påpekat, att nyssnämnda förslag innebär en sänkning med 225 000 kronor av det stöd åt spanadslinodlingen, varmed nämnden räknade i sina hösten 1956 avgivna anslagsäskanden. Bl. a. med hänsyn härtill har jordbruksnämnden funnit sig böra biträda en av Riksförbundet Lin och hampa föreslagen sänkning av riktpriset för linhalm av 1957 års skörd med 2 öre för kilogram. Någon ändring av pristillägget för linfiber har icke ifrågasatts. Kungl. Maj:t har med bifall till jordbruksnämndens förslag tidigare denna dag fastställt riktpriset för 1957 års skörd av linhalm till 22 öre för kilogram.

I fråga om det statliga stödet åt hampodlingen torde få erinras, att detta enligt förut berörda beslut av 1956 års riksdag i fortsättningen skall utgå med ett till 75 öre för kilogram maximerat pristillägg för fiber av spinnbar kvalitet. Vidare torde böra påpekas, att man vid beräkningen av kostnaderna för sagda stöd under regleringsåret 1957/58 i årets statsverksproposition utgått från ett pristillägg av 75 öre för kilogram stödberättigad hampfiber samt från samma stödberättigade totalkvantitet som tidigare eller 720 ton spinnbar hampfiber. Riktpriset på hamphalm har alltsedan år 1954 varit 13 öre för kilogram.

Som närmare framgår av jordbruksnämndens förevarande framställning har hampodlingen, som numera bedrivs endast på Gotland, under sistlidna år minskat rätt avsevärt. Anledningen härtill uppges enligt nämnden vara, att odlingen vid nuvarande riktpris på halmen icke bedömes ge nämnvärt ekonomiskt utbyte utöver hampans förfruktsvärde i samband med ogräsbekämpningen på myrmarkerna samt att ogräsbekämpning — i varje fall på kort sikt — visat sig möjlig medelst på senare tid saluförda kemiska bekämpningsmedel. Nedgången i hampodlingen, vilken vid oförändrat riktpris på hamphalm väntas bestå, har medfört en försämring av driftsresultatet vid hampberedningsverket i Visby, något som enligt jordbruksnämnden verket med hänsyn till sin svaga ekonomi får svårt att bära. Efter framställning av Gotlands hampodlarc förening har nämnden därför funnit sig böra tillstyrka en höjning av riktpriset på hamphalm av 1957 års skörd till 15 öre för kilogram. Som förutsättning för sitt tillstyrkande har nämnden emellertid krävt, att föreningen under en femårsperiod skall garantera en i förhållande till beredningsverkets kapacitet avpassad odlingsareal. Enligt hittills av föreningen från odlare införskaffade garantiförbindelser synes den eftersträfvade arealen i stort sett redan ha uppnåtts.

Med utgångspunkt från nu gällande priser på hampfiber kan hampodlarc föreningen emellertid icke höja inköpspriset för hamphalm med mindre det i form av statligt pristillägg utgående stödet höjes i motsvarande grad. En höjning av odlarpriset på hamphalm med 2 öre för kilogram motsvarar en höjning av pristillägget från nuvarande 75 till 90 öre för kilogram spinnbar hampfiber. Med hänsyn till de särskilda närings- och befolkningspolitiska problem, som föreligger på Gotland, samt till det intresse för hampodlingen, som visat sig genom den föreliggande teckningen av femåriga odlingskontrakt, har jordbruksnämnden ansett sig böra tillstyrka ifråga-

varande höjning av det maximala pristillägget för 1957 och senare års skördar. Nämnden har vidare — med hänsyn till det på grund av den minskade odlingen år 1956 försämrade driftsresultatet vid beredningsverket i Visby samt den som följd av skördenedgången minskade utbetalningen av statliga pristillägg ävensom den till följd av frostsador år 1956 reducerade fröskörden — funnit sig böra tillstyrka en av hampodlarföreningen gjord framställning om höjning av pristillägget för hamphalm av 1956 års skörd till likaledes 90 öre för kilogram.

Jordbruksnämnden har sålunda funnit det angeläget, att odlingen och beredningen av hampa på Gotland skall upprätthållas bl. a. med hänsyn till de särskilda närings- och befolkningspolitiska problem, som föreligger där. Det torde i detta sammanhang få framhållas, att vid hampberedningsverket, som är en av Gotlands få mera betydande industriella anläggningar, ett 90-tal personer är sysselsatta. Ett bifall till jordbruksnämndens förslag innebär emellertid, att till hamphanteringen under nästa budgetår skall utgå ett belopp av närmare 650 000 kronor i statligt stöd. Det torde kunna ifrågasättas, om statens stöd för att upprätthålla sysselsättningen på Gotland på lång sikt bör ske i denna form. Jag vill i detta sammanhang erinra om att dåvarande statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet — utan erinran från riksdagens sida — i propositionen 1956:38 angående grunderna för fortsatt stöd åt lin- och hampodlingen anförde, att frågan om fortsatt stöd åt hampodlingen borde tagas upp till omprövning vid ändring i förhållandena. Mot bakgrunden av vad som nu framkommit, synes frågan om formerna på längre sikt för de statliga sysselsättningsbefrämjande åtgärderna på Gotland i vad gäller hamphanteringsens fortbestånd snarast böra utredas.

I avvaktan på resultatet av denna utredning vill jag emellertid tillstyrka, att det nu till 75 öre för kilogram spinnbar hampfiber maximerade pristillägget skall höjas till 90 öre för kilogram för 1957 och senare års skördar. I enlighet med jordbruksnämndens förslag bör, vid bifall härtill från riksdagens sida, den under nionde huvudtiteln i 1957 års statsverksproposition (p. 108) för stöd åt odlingen av lin och hampa under regleringsåret 1957/58 angivna delposten å 1 600 000 kronor av det beräknade medelsbehovet till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område uppräknas med 108 000 kronor till avrundat 1 700 000 kronor. Någon ökning av reservationsanslaget till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område i anledning av nämnda uppräkning synes emellertid icke behöva ske. Det ytterligare medelsbehovet torde i stället böra täckas genom anlitan av den vid ingången av budgetåret 1957/58 föreliggande behållningen å anslaget.

Likaså finner jag mig böra tillstyrka, att Gotlands hampodlareförening i enlighet med jordbruksnämndens förslag beredes kompensation för de till följd av minskad odling år 1956 bortfallna intäkterna av pristillägg genom en höjning av pristillägget för 1956 års skörd av hampa till 90 öre för kilogram. De totala kostnaderna för statliga pristillägg till 1956 års skörd kommer härigenom att uppgå till 540 000 kronor eller samma belopp, som av 1956 års riksdag beräknats för ändamålet.

I anslutning till vad jag sålunda förordat, torde jag få erinra, att Kungl. Maj:t på min föredragning tidigare denna dag fastställt riktpriiset för hamp-halm av 1957 års skörd till 15 öre för kilogram.

Vad angår frågan om stödåtgärder för personalen vid de nedlagda linberedningsverken i Växjö och Mellansel torde jag få erinra om att Kungl. Maj:t, i enlighet med beslut av 1956 års riksdag, den 6 april och den 21 december 1956 uppdrog åt arbetsmarknadsstyrelsen — som närmare borde följa utvecklingen i fråga om spörsmål, berörande personalen vid nämnda linberedningsverk i samband med nedläggandet av dessa och medverka till omplacering av den arbetskraft, som därvid friställdes — att i samråd med statens jordbruksnämnd uppgöra och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till de åtgärder, som kunde finnas påkallade från Kungl. Maj:ts sida. I anledning härav har arbetsmarknadsstyrelsen efter närmare utredning inkommit med förslag till dylika åtgärder.

Av utredningen framgår bl. a., att arbetsmarknadsmyndigheternas hittills i första hand vidtagna åtgärder gått ut på att söka bereda den vid de båda linberedningsverken friställda personalen sysselsättning inom andra områden, där arbetskraft behövs. Därjämte har arbetsmarknadsstyrelsen sökt att få andra industrier att förlägga sin verksamhet till de genom driftsnedläggelserna ledigblivna lokalerna. I fråga om Växjö har strävandena i sistnämnda hänseende i viss utsträckning givit resultat. Enligt arbetsmarknadsstyrelsen torde man dock icke kunna räkna med att något större antal av linberedningsverkets personal skall kunna beredas anställning vid det företag, som numera övertagit linberedningsverkets lokaler för att där förlägga en del av sin verksamhet.

Utredningen visar vidare bl. a., att omkring 30 procent av de båda verkens sammanlagda personal kan bedömas ha särskilt svårt att erhålla nya anställningar. Särskilt besvärligt uppges läget vara i Växjö, där personalens medelålder är väsentligt högre än i Mellansel. Det synes därför nödvändigt att räkna med ytterligare någon tids svårigheter att finna sysselsättningsmöjligheter. Ekonomiskt avbräck har därjämte uppkommit för den personal, som erhållit endast tillfällig anställning eller som varit tvungen att taga anställning på annan ort. Med hänsyn till de särskilda omständigheter, som är förknippade med driftsnedläggelserna, finner jag i likhet med arbetsmarknadsstyrelsen det vara motiverat, att vissa åtgärder — utöver redan i sysselsättningsbefrämjande syfte företagna eller planerade — vidtages för att för personalen mildra de ekonomiska följderna av nedläggelserna.

Beträffande formen för dylika åtgärder har arbetsmarknadsstyrelsen förordat, att det system, som tillämpades vid avvecklingen av hampberedningsverket i Värmbol (prop. 1954: 2, bil. 6, p. 4), skall tagas till huvudsaklig förebild. I detta fall tillämpades ett automatiskt verkande system med gratifikation till de anställda i förhållande till anställningstidens längd liknande det, som tidigare kommit till användning vid avvecklingen av Svenska skiferaktiebolagets anläggningar i Kinne-Kleva. Gratifikationerna utgick till dem,

som varit anställda vid verket i fem år eller därutöver med ett belopp av 200 kronor per anställningsår med 100 kronor för varje påbörjat halvår av anställningstiden. Till vissa personer med hög ålder, invaliditet eller dylikt utgick dessutom efter prövning ett extra tillägg av 50 procent av den utgående gratifikationens belopp.

I fråga om den hjälp, som övergångsvis bör utgå till personal vid linberedningsverken i Mellansel och Växjö, har arbetsmarknadsstyrelsen föreslagit — under åberopande av att vissa olägenheter varit förknippade med kravet på en så lång anställningstid som fem år — att gratifikation skall utgå till envar, som har en sammanlagd anställningstid vid verken av tre år eller därutöver. Gratifikationen föreslås skola utgå med 200 kronor per anställningsår med 100 kronor för varje påbörjat halvår. Därest gratifikationsberättigad person avlidit före utbetalandet av gratifikationen, bör denna tillerkännas den avlidnes maka (make). Vidare föreslås att vissa äldre anställda och invalider samt andra personer med svårt handicap skall — efter viss prövning — kunna tillerkännas extra tillägg med 50 procent av den utgående gratifikationens belopp samt att ett belopp av 1 600 kronor — beräknat med utgångspunkt från de generella grunderna för gratifikation — skall tillerkännas änkan efter mellanselverkets avlidne disponent.

Jordbruksnämnden har i sitt yttrande över arbetsmarknadsstyrelsens förslag ifrågasatt, om det icke skulle vara lämpligare att fastställa fem års anställningstid som generell gräns samt att lämna arbetsmarknadsstyrelsen bemyndigande att efter särskild prövning i varje särskilt fall tillerkänna gratifikationer åt personal med kortare anställningstid, då särskilda skäl föreligger. Statskontoret delar jordbruksnämndens uppfattning, att ersättningsarna bör bestämmas enligt samma grunder, som tillämpades i värmbolfallet. Enligt ämbetsverkets mening bör emellertid gratifikationer vid kortare anställningstid än fem år — därest dylika skulle anses motiverade — ifrågakomma endast för sådana fall, då arbetstagaren kan åberopa en anställningstid, som obetydligt understiger fem år, och tillika befinnes vara i behov av ekonomiskt stöd.

Enligt min mening bör gratifikation utgå i första hand till dem, som varit anställda vid ifrågavarande linberedningsverk i sammanlagt fem år eller därutöver. Arbetsmarknadsstyrelsen bör dock bemyndigas att efter prövning i varje särskilt fall tillerkänna gratifikationer jämväl åt personal med kortare anställningstid än fem år, då särskilda skäl föreligger. Gratifikationens belopp bör uppgå till 100 kronor för varje påbörjat halvår av anställningstiden. Vissa äldre anställda och invalider samt andra personer med svårt handicap bör därutöver — efter prövning av vederbörande länsarbetsnämnd och efter samråd med arbetstagarnas organisationer samt ifrågavarande kommuner — erhålla extra tillägg med 50 procent av den utgående gratifikationens belopp. Det synes mig med hänsyn till de särskilda omständigheterna även skäligt, att änkan efter disponenten vid mellanselverket tillerkännes ett särskilt belopp av 1 600 kronor. Några ersättningar utöver de sålunda förordade torde icke böra utgå.

Med tillämpning av nu angivna grunder torde sammanlagt 105 personer bli berättigade till generell gratifikation, varav 70 vid växjöverket och 35 vid mellanselverket. Gratifikation med förhöjt belopp kan bli erforderligt i högst 48 fall, varav högst 37 i Växjö och 11 i Mellansel. Kostnaderna kan beräknas totalt — alltså inklusive kostnaderna för de särskilt prövade bidragen till personal med kortare anställningstid än fem år — komma att uppgå till högst 283 000 kronor, varav högst 46 000 kronor till extra tillägg. Medel till täckande av kostnaderna torde — såsom skedde vid nedläggandet av driften vid hampberedningsverket i Värmbol — böra få tagas i anspråk ur det för innevarande budgetår anvisade reservationsanslaget till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Vad angår jordbruksnämndens förslag i fråga om konstister och annat berett ätbart matfett (stat. nr 275—276) torde få erinras, att jämlikt beslut av 1956 års riksdag uttages, så länge det inhemska priset på rapsfrö ligger mellan de fastställda prisgränserna, en införselavgift på vegetabilisk olja och annat fett (med inemot 100 procent fetthalt) av 30 öre för kilogram. Därjämte uttages för såväl importerade fettvaror som olja, som framvinnes ur inhemskt oljeväxtfrö, en rörlig regleringsavgift, vilken bl. a. står i visst förhållande till världsmarknadspriserna på fetträvaror och fettvaror. Utöver vad som motsvarar nämnda avgifter utgår — för att dels lämna erforderligt manufaktureringsskydd, dels kompensera den inhemska industrien för inblandningstvång beträffande här i landet tillverkat margarin m. m. — en särskild införselavgift av 25 öre för kilogram för margarin och bakhjälpmedel med en fetthalt av mer än 60 procent. Den särskilda införselavgiften uttages emellertid icke för konstister m. m.

Jordbruksnämnden har föreslagit, att importskyddet för konstister och annat berett ätbart matfett skall ordnas på samma sätt som skett beträffande margarin. Bl. a. med hänsyn till den utbytbarhet, som föreligger mellan ifrågavarande fettprodukter och margarin, finner jag mig böra biträda nämndens förslag. Utöver den generella införselavgiften och den rörliga regleringsavgiften bör sålunda i fortsättningen för konstister m. m. även utgå en särskild införselavgift av högst 25 öre för kilogram.

Därest riksdagen ej har något att erinra häremot, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda närmare bestämmelser i ämnet.

Under senare år har för utformning av en objektiv uppskattning av skörden utav viktigare grödor företagits vissa provundersökningar enligt den s. k. provytemetoden. Beträffande vissa sädesslag har dessa undersökningar under år 1956 varit riksomfattande. För potatis har en liknande metod kommit till användning i ett län under år 1956. Samtliga dessa undersökningar har bedrivits i statistiska centralbyråns regi. För uppskattning av vallskörden har under de senaste två åren pågått undersökningar under ledning av en subkommitté till skördeskadeutredningen. Re-

sultaten av ifrågavarande undersökningar har enligt vad som uppgivits varit goda. De av statistiska centralbyrån bedrivna undersökningarna har i första hand tillkommit för att skaffa fram en bättre skördestatistik för landet i dess helhet och för större områden. För en närmare reglering av skördeskador erfordras dock — oavsett vilket system för dylik reglering som kan komma att föreslås av skördeskadeutredningen — en mera i detalj gående skördestatistik. En skördeuppskattning — utförd med objektiv metodik — är även såsom utredningen framhållit av stort värde vid bestämmandet av fördelningen utav sådan ersättning, som under år 1957 kan komma att utgå till jordbruket vid ett produktionsbortfall utöver fyra procent. Med hänsyn till det behov av en utvidgad objektiv skördeuppskattning, som sålunda föreligger, finner jag mig böra tillstyrka utredningens framställning om ett anslag av 500 000 kronor för ändamålet. Därest riksdagen icke har något att erinra häremot, torde dessa medel i betraktande av undersökningarnas betydelse för jordbruksprisregleringen böra utgå ur reservationsanslaget till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Under återopande av vad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att höja maximum för det statliga pristillägget för hampfiber av 1956 och senare års skördar från 75 till 90 öre för kilogram spinnbar vara;

dels medge Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för stöd åt odlingen av oljelin, spånadslin och hampa under regleringsåret 1957/58 i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits i det föregående;

dels medge att av det å riksstaten för budgetåret 1956/57 under nionde huvudtiteln anvisade reservationsanslaget till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område må för gratifikation till personalen vid linberedningsverken i Växjö och Mellansel i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som angivits i det föregående, tagas i anspråk ett belopp av högst 283 000 kronor;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den omläggning av importskyddet för konstister m. m., som angivits i det föregående;

dels medge att av det å riksstaten för budgetåret 1956/57 under nionde huvudtiteln anvisade reservationsanslaget till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett belopp å 500 000 kronor av Kungl. Maj:t ställes till statistiska centralbyråns förfogande för att möjliggöra en utvidgning av den objektiva skördeuppskattningen i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits i det föregående.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Bo Hygrell